

5. Патріарх Кирило і Україна

Без якихось особливих сенсацій в Москві Патріархом Російської Православної Церкви обрали десь три роки тому митрополита Смоленського і Калінінградського Кирила. Із 702 делегатів Помісного Собору за нього свої голоси віддало 508, як вважають, і вся українська делегація, що становила десь 27% голосувальників. Сприяло приходу до влади в Церкві цього, як в Москві його називають, «церковного тютюново-горілчаного мільярдера» набутий авторитет як другої особи РПЦ, підтримка російської влади і протиріччя в таборі опонентів. За дні патріаршого місцєблостительства Кирило встиг пропіарити себе в різних формах і в різних кінцях Московської Церкви, скористатися для цього теле- і радіоефіром. Виборча кампанія була проведена за всіма правилами сучасних технологій.

Претензія Кирила на патріарший кукіль викликала в Росії активний протест з боку консерваторів і фундаменталістів. Була величезна хвиля компромату в світській пресі, на сайтах Інтернету. Тут Кирилу пригадали й тютюнові та алкогольні оборудки, схильність до комерційної діяльності на шкоду інтересам Церкви, і співпрацю із КДБ під ім'ям «Михайлов». Правда, останнє імпонувало світській російській владі, яка сама із тієї ж когорти. Кирила звинувачували навіть в організації замаху на колишнього главу РАО ЄЕС Росії Анатолія Чубайса. Щоб пригальмувати виступи московських православних консерваторів проти свого патріаршества, митрополит Кирило навіть навідався у їх центр – Стрітенський монастир, де заявив про свою згоду із вченням новомученика Іларіона (Троїцького): «Коли в богослов'я почали проникати ліберальні ідеї, коли почали слідом за деякими богословами стверджувати, що немає різниці між конфесіями, то святитель Іларіон наголосив, що є лише одна Церква – свята апостольська, яка наразі виявляє себе в Православній Церкві». Відчуваючи велику ймовірність проходження в Патріархи Кирила, його противники активно обстоювало форму голосування за жребієм. Проте їх пропозиція не була почута.

Позиція Кирила в Церкві ще в роки патріаршества Олексія II зазнавала критики з боку не тільки вірянського руху, а й декого з ієрархів РПЦ. Про наявність такої опозиції в Церкві свідчать ті 194 голоси «проти», а це десь 28% делегатів Собору. Біля храму Христа Спасителя послідовники відлученого від Церкви чукотського єпископа Діоміда влаштували демонстрацію протесту проти обрання цього відлученого від РПЦ Діомідом митрополита, прагнули прорватися до храму через кордон міліції, називаючи останніх «нерусскімі». Твердять, що вони приїхали до Москви спеціальним автобусом з України. І це може бути правдою, бо ж Діомід має в Україні своїх послідовників, зокрема в особі відправленого за штат єпископа УПЦ МП Іполита і православних братств цієї ж Церкви.

Кирило чистої води російський націоналіст і водночас шовініст. В одному із своїх інтерв'ю він прямо заявив: «Главное, я гражданин России. И всё. Что происходит в стране, мне не безразлично» (Факты. – 3 февраля). Останнім часом він часто говорить про Москву як Третій Рим, про єдиний простір історичної Русі, про триєдину святу Русь та ін. Свою підтримку Кирилу висловили Медведєв і Путін тим, що, приїхавши на поминальну службу на сороковий день від смерті Олексія II до Богоявленського собору, вони потім провели тут тривалу розмову з Патріаршим Місцєблостителем без свідків. Свою підтримку Кирилу висловила також партія «Единая Россия», для якої православ'я може стати єдиною ідеологією. Проте Кирило, на відміну від свого суперника на патріаршество митрополита Климента, до обрання його на місцєблостительство все ж тримався дещо осторонь влади, подеколи вдавався у виявах міжнародних зв'язків Церкви до таких дій, які їй не зовсім були зрозумілі, зокрема зближення із Ватиканом. Газетні оглядачі наголошують на тому, що Кирило буде зрештою налаштованим зберегти певну дистанцію від влади, ставши Патріархом, не дасть перетворити РПЦ в сервільний додаток до держапарату, своєрідне «відомство православного віросповідання».

Роки патріаршества засвідчать, чи Кирило є дійсно лібералом і реформатором, яким він прагнув видавати себе донедавна, а чи ж це був ним продуманий шлях до куколя. Його основний суперник на посаду митрополит Клімент орієнтувався більше на консервативність й очікував масової підтримки за це від простих вірян і священиків РПЦ під час Помісного Собору. Певно рахуючись з настроями в Церкві і небажаючи плодити внутрішню опозицію, а то й з тактичних міркувань, Кирило заявив, що «ніяких реформ і зближення з католиками у нього не буде», що діалог з мусульманами ускладнюється із-за нестиківки «етичних цінностей» двох релігій, що зарубіжне місіонерство – це прагнення «зруйнувати православну віру» і йому всіляко треба протистояти. Кирило також наголосив на тому, що «чомусь нікого з наших критиків не турбує той факт, що українські католики, в тому числі й уніати, знаходяться в духовно-канонічному підпорядкуванні у Папи Римського, місцем перебування якого, як відомо, є держава Ватикан, що розміщена на території Риму. Політики України мають жагуче бажання підпорядкувати решту своїх православних громадян ще одній закордонній церковній структурі, яка знаходиться на околиці Стамбула». Всю свою діяльність щодо УГКЦ Кирило певно спрямує на ізоляцію цієї Церкви Галичиною. В цьому йому активно буде допомагати його права рука у Відділі зовнішніх відносин РПЦ отець Всеволод Чаплін, який свого часу жив і вчився у Львові. Скоріше його батьки були тут задіяні при силовому насадженні радянської влади. Мені не один раз приходилося конфронтувати з цим отцем не тільки на конференціях в Москві, а й в США, де ми були разом протягом десь 20 днів.

Як засвідчують московські оглядачі, для Кирила проблемою будуть не лише відносини з католиками, протестантами чи мусульманами, а й відносини

із іншими православними Церквами. Той факт, що на його інтронізацію приїхали лише глави трьох (і то дрібних – Чехословацької, Фінляндської та Албанської) із п'ятнадцяти т.зв. православних автокефалій, вже багато про що говорить. Кирилу прийдеться зіткнутися із Вселенською Патріархією у її прагненнях (подібно Естонії) якимось проникнути на терени колишнього Союзу. Кирило є послідовним противником першості Вселенського Патріарха Варфоломія I. Він активно буде працювати на витіснення його із українських справ. Недружніми будуть відносини у нього і з Румунським Патріархатом, який налаштований відтяти від так званої «канонічної території» РПЦ Молдавію і Бессарабію.

Що стосуються православної ситуації в Україні, то ще до свого нового статусу Кирило виявив себе як найзапекліший ворог Української Автокефалії. Це саме він зірвав надання канонічної автокефалії Українському Православ'ю Вселенським Патріархом під час відзначення 1020-річчя хрещення Київської Русі. Тепер в УПЦ МП він має свого вірного посланця - архімандрита Кирила, який в Москві у Відділі зовнішніх церковних зв'язків пропрацював з тоді ще митрополитом Кирилом десь 6 років, а потім був направлений до Києва в Московсько-Православну Церкву, де очолив аналогічну церковну службу. В Україні кажуть: яблуко від яблуні... То ж та ситуація, яка є нині в українському Православ'ї значною мірою є наслідком діяльності саме українофобськи налаштованого митрополита Кирила. То ж почекаємо на те, куди тепер буде зорієнтовувати зовнішній курс Московсько-Православної Церкви України цей гундяєвський повпред. Він уже прагне у своїх інтерв'ю подати Гундяєва ледь не як можливого захисника України перед російською владою.

А між тим Кирило буде працювати на звуження наданої самостійності в управлінні Київської Митрополії у складі РПЦ і співпрацюватиме в цьому з будь-якими відцентровими рухами в УПЦ МП. А вони тут – фактично весь єпископат. Можливе навіть буде прагнення Патріарха ізолювати проавтокефальні православні сили України в УПЦ МП через відновлення Галицької митрополії, а то й віднайдіння аргументів для формування в Україні ще якихось митропольних об'єднань, зокрема Новоросійського чи Кримського. Опертися в архієпископському загалі УПЦ МП в намірах утримати Українську Церкву в Московській гнущечці Кирилу є на кого. Тут, як відзначає преса, зріє внутрішній заколот проти митрополита Володимира (Сабодана), ініційований зокрема такими владиками-росіянами як Агафангел (Одеса) та Іоанафан (Тульчин). В додачу вони знаходять підтримку з боку щедро фінансованих скоріше ззовні антиукраїнських московсько-православних братств, які, не маючи благословення Предстоятеля УПЦ МП, все одно швендяють по Україні з портретами-іконами російського імператора Миколи II, засвідчуючи гаслами типу «Православие. Самодержавие. Народность» свою орієнтацію на знищення української державної незалежності, повернення до якоїсь Святої Русі.

Якщо в роки Патріарха Олексія II в Росії відбудовувалися старі й будувалися нові храми, відкривалися духовні навчальні заклади і монастирі (і

це під час похорон приписували йому в заслугу), то перед Кирилом стоїть завдання складніше – в секуляризованій Росії наповнення їх парафіянами, слухачами і ченцями. Саме тому він так настирливо пропихує в навчальні плани світських шкіл Росії «Основи православної культури», зустрічаючи в цьому протидію мислячої еліти країни, протестантів, католиків, мусульман та іудеїв. Але у інтерв'ю телеканалу «Вести» Кирило нахрапно заявив: «Кожний громадянин Росії має знати основи православної культури, навіть якщо він є мусульманином, євреєм чи буддистом». З його ініціативи в РФ творяться православні дружини. У своєму першому виступі Кирило наголосив на необхідності активізації місіонерської діяльності, особливо серед молоді, яку, як він вважає, треба повернути в Церкву. «В епоху морального релятивізму, коли пропаганда насилля й розбещеності полонить душі молодих людей, - зауважує Патріарх, - ми не можемо спокійно ждати, коли молодь повернеться до Христа».

З Патріархом Кирилом Україні прийдеться мати справу ще немало кількість років. У свої понад 65 він має міцне здоров'я. Владика сам розповідає, що може пропливти декілька кілометрів. Він захоплюється лижним спортом, щодня займається зарядкою. Як оцінює його єпископ Євстратій з УПЦ КП: «Кирило вважається дуже заможною людиною, його ім'я пов'язують із бізнесовими операціями, під яких припав на «пізнього Єльцина». Він має впливові зв'язки у вищих ешелонах російської влади, які дозволяють йому зібрати досить великі матеріальні статки. Має схильність до багатого способу життя – любить гарні автомобілі, і сам охоче сідає за кермо. Має нерухомість – і в Росії, і в Швейцарії, куди регулярно виїжджає на відпочинок... Як адміністратор, є дуже активним, дуже добре орієнтується в медійному просторі. Він багато років веде програму «Слово пастиря» на Першому російському каналі. У принципі, Кирило – людина талановита... Він є прагматиком, який використовує по черзі то ліберальні, то консервативні гасла – залежно від потреб, які він добре відчуває» (Україна молода. -30 січня).

Їдучи до Москви, делегація УПЦ МП (на відміну від конкретної позиції УПЦ КП, висловленої в посланні його Синоду Помісному Собору РПЦ) їхала з «пустою корзиною». Хіба що вона заявила про свої сподівання одержати від Помісного Собору підтвердження рішення ранішого Архієрейського про якусь «самостійність в управлінні». Відтак від Помісного Собору РПЦ УПЦ МП дістала лише офіційне визнання того канонічного статусу, який вона має ще з 1990 року – адміністративна самостійність. Що то є, це ніхто сказати не може, бо ж українські владика навіть не удосудилися просити Москву про надання їх Церкві хоча б автономії. Про таких «телячих малоросів» ще Шевченко писав: «А братія мовчить собі, витріщивши очі. Каже: може так і треба...».

Враховуючи цю вірнопідданість і прагнучи окропити (як дехто) свої права і на українські терени, новий глава церкви-колонізатора вже зібрався в Україну. Дивись він Київ називає навіть «нашою (?) давньою столицею». Яка то «наша» для Москви, що з'явилася десь на тисячу років після Києва, а Московська Церква як самостійна православна структура 560 років тому.

Чогось Московська Патріархія не відзначала цей свій недоювілей в 2008 році, а замахнулася, щоб вкрасти собі українську історію, на наш недоювілей 1020-річчя хрещення Київської Русі. То ж уже в УПЦ МП почалося гадання, коли Патріарх приїде в Україну. Дехто навіть прив'язує цей приїзд до ганебної дати в історії України – 300-річчя Полтавської битви, коли славний патріотичний гетьман Іван Мазепа разом із своїм союзником Карлом XII потерпів нищівну військову поразку. Кирило їде до України (хоч запрошення від владики Володимира ще нібито не прозвучало) не для того, щоб вирішувати автокефальний статус УПЦ МП, а скоріше щоб підтримати тих антиукраїнських владик, які налаштовані на «навеки вместе», щоб знову пропатякати про якусь духовну єдність великоросів, малоросів і белоросів. Йтиме мова про «уврачевание раскола». А між тим, якщо бути прискіпливими, то розкольниками в Українському Православ'ї є не Київський Патріархат чи Автокефальна Церква, а саме Церква України Московської юрисдикції. Її породила РПЦ. Саме Харківське зібрання архієреїв всупереч рішенням Помісного Собору УПЦ МП і Статуту цієї Церкви скоїло внутріцерковний бунт і переворот, запросивши до керівництва Церквою владика з іншої держави. То ж головним розкольником Українського Православ'я є Москва, що постала в ролі диригента Харківського зібрання владик. Як свідчить церковна преса, очолюваний Кирилом Відділ зовнішніх зв'язків РПЦ прагнув навіть спровокувати в середовищі УПЦ КП внутрішній бунт, спрямований проти Предстоятеля Церкви. Донецький владика Юрій (Юрчик) узгоджував свої дії з цим відділом, а тому легко в тому ж єпископському статусі був прийнятий до Церкви Московської юрисдикції. Проте Патріарх Кирило помиляється, коли переносить на Україну російську матрицю відносин «влада – Православна Церква», вважаючи, що Церква Київського Патріархату існує тільки завдяки підтримці влади. Тут він мислить московськими мірками, де очолювана ним Церква фактично є державною Церквою Росії. Кирилу прийдеється рахуватися з тим, що в Церкві Московського Патріархату України поступово відбуватимуться зміна єпископського корпусу. Зростає серед нього кількість тих, хто хотів би канонічної незалежності від РПЦ, хто усвідомлює, що Україна як велика незалежна держава повинна мати й свою незалежну Церкву. Зразком цього могла б слугувати ситуація в Естонському Православ'ї. Кирило розуміє, що рано чи пізно все рівно прийдеється вирішувати проблему самостійності УПЦ. Відтак він все робитиме, щоб загальмувати цей процес, використовуючи для цього й можливості деяких політичних партій України. Вже їздив до нього на поцілунок лідер регіоналів Віктор Янукович. Гальмуючи процес одержання Україною Єдиної Помісної Церкви, Кирило прагнучиме якось обмежити свободу УПЦ в управлінні. Водночас при цьому російська влада буде прагнути використовувати можливості УПЦ МП в гальмуванні процесу унезалежнення України.

Як твердить голова відділу зовнішніх зв'язків УПЦ МП владика Кирило Говорун, «патріарх Кирило налаштований надто позитивно на діалог в Україні із розкольницькими угрупованнями... На розмову не в дусі конфронтації, не в

дусі того, щоб заганяти партнера в куток, а в дусі відкритості». Водночас, як твердить той же Кирило-молодший (а виявляється, що він це вже знає!??), «Патріарх Кирило налаштований і на діалог з українськими політичними елітами». При цьому архімандрит Кирило наголошує, що в минулорічній історії «і Патріарх Олексій II, і митрополит Кирило, і УПЦ МП виступили разом проти моделей лікування розколу, запропонованих українською владою. Гадаю, що до цієї тупикової моделі вже ніхто не повернеться». То ж українсько-антидержавницькі настрої в УПЦ МП, співзвучні Кирилу-Патріарху Кирило-архімандрит йому гарантує.

Тиск при Патріархові Кирилі буде виявлятися не лише на Україну, а й на інші країни СНД, де Московський Патріархат має свої парафії. Новоспечений глава РПЦ назвав себе «захисником зовнішніх канонічних рубежів Церкви», а вони, як відомо, не закінчуються на кордонах Росії. Тут можна буде навіть, слідуючи путінівським настроям захищати зброєю росіян, де б вони не проживали, закликати російську владу силою захистити в такий же спосіб парафії, належні РПЦ. Складні відносини матиме Патріарх Кирило з Грузинською Церквою, оскільки російська влада зацікавлена в тому, щоб парафії Півд. Осетії та Абхазії, які розміщені на нею визнаних територіях двох «незалежних держав», не можуть знаходитися в юрисдикції ГПЦ. Оглядачі вважають, що Патріарх скоріше не піде на руйнацію вікових дружніх відносин з ГЦ заради якихось сіюхвилинних політичних потреб російського керівництва. А загалом в багатьох питаннях міжнародного життя, як засвідчує раніша діяльність глави зовнішнього відомства РПЦ, Кирило буде залишатися «духовним партнером» російського МЗС. Він втерся в довіру до Президента РФ Путіна, який в прямий і опосередкований спосіб всіляко фаворизує РПЦ. Остання постає як ідеологічна зброя в намірах російського президента реанімувати Союз, сформувані «историческую Русь».

Особисто із митрополитом Кирилом я зустрічі не мав, якщо не рахувати один такий епізод. Проводилася в Москві наукова конференція. Навпроти мене за столом зайняв місце, поклавши папку і вийшовши, відомий російський правозахисник отець Гліб Якунін (до речі, відлучений, як і владика Філарет в Україні, від Церкви). Заходить митрополит Кирило і сідає поруч з ним на вільне місце. Ми перекинулися вітаннями. Почалася конференція, заходить і сідає на своє місце отець Якунін. Сприймаючи його як особистого ворога, митрополит тут же повернувся до отця спиною і так просидів аж до перерви, а потім взагалі зник з конференції. Виступ Якуніна щодо нього був надто гострим. Вже тоді у мене склалося враження про владу як людину підступну, дещо хитрувату й нещирю.

То ж для України обрання Патріархом Московським саме Кирила нічого доброго не віщує. Російський шовініст лише на тому світі певно зможе зрозуміти облудність своєї ненависницької діяльності щодо народів-сусідів. У цьому він солідарний із своїм світським патроном Володимиром Путіним, який нещодавно розвал Радянського Союзу назвав найбільшою трагедією ХХ столі